БАРЫ ДОЙДУЛАР ПРОЛЕТАРИЙДАРА, ХОЛБОҺУН!

САҺА ОЛОХ

ССКП ЧУРАНЧЫ ОРОЙУОНУНААҒЫ КОМИТЕТЫН УОННА ҮЛӘҺИТТӘР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОН ДАААҒЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

1931 сыл алтынньы 15 күнүттан тахсар | № 129 (4240) | 1972 сыл, Алтынньы 26 күнэ ЧӘППИЭР | Сымната 2 харчы

Дальневосточниктары эҕэрдэлээҥин

ССКП Киин Комитета, ССРС Верховнай Советын Президиума уонна ССРС Министерлэрин Советэ Дальнай Восток рабочайдарын, колхозтаахтарын, интеллигенциятын, буойуннарын уонна моряктарын, барыларын үлэлиттэрин кэрэ-бэлиэ датаннан — Дальнай Востоку интервенциэлэртэн үрүн гвардеецтары боскоолоҺуон түмүктэммитэ 50 сылын туолуутуттан истиҥнэ эҕэрдэлэстилэр. Эҕэрдэ: Дальнай Восток үлэһиттэрэ партийнай тэриллэлэр салаалаларынан, улуу бырааһынныыта — ССРС тэрүттэммитэ 50 сылын туолуутун кэрсэ, тохсус пятилетка сорудахтарын ситиһиилээхтик толоруурга, биһиги дойдубутугар коммунистическай тутуу дьылаатыгар бэйэлэрин достойнай кылаатларын киллэрэллэриттэр, иннинитин даҕаны сылдьчаты суох Ийэ дойдубут обороноспособностун бөҕөргөтөллөрүгэр, ытык кирбиилэрин кыраҕыйбат маныылларыгар бигэ эрэл этиллиннэ.

ҮРДҮК НАҒАРААДАЛАР

Чита уонна Благовещенскай куораттар үлэһиттэрин хаһаайыстыбаннай уонна культурнай тутуурга улахан ситиһиилэрин иһин итиннэ рабочайдар революционнай үгүстүүлэрин бэлиитэлэ, ССРС Верховнай Советын Президиума бу куораттары Октябрьскай Революция орденынан наҕараадалаата.

ССТА.

Москва. Художественнай гравюра заводугар ССРС тэрүттэммитэ 50 сылын туолуутуттан анаммыт балыс значоктар бастакы партиялара балламмыттар.

Снимокка: ССРС тэрүттэммитэ 50 сылын туолуутугар анаммыт значок.

ССТА фотохроникатан.

Общественнай сүөһү кыстыгын бастыҥнык тэрийиэҕиҥ!

РЕСПУБЛИКА БАРЫ КОЛХОЗТАРЫН, СОВХОЗТАРЫН ҮЛЭҺИТТЭРИГЭР СОВЕТСКАЙ СОЮЗ ГЕРОЙА Ф. ОХЛОПКОВ ААТЫНАН СОВХОЗ рабочайдарын, сэлууспалаахтарын, специалистарын уонна инженернэй-техническэй үлэһиттэрин

ЫҢЫРЫЫЛАРА

КҮҮДҮ ТАБААРЫСТАР! Хаалыт эксыс пятилетка түмүгүнэн биһиги совхозпут государствоҕа этэ атыылыыр быдаанын 127,3, үүтү атыылыыр быдаанын 124,4 бырыһыан толоруоҕута. Быдаан тас өттүнэн тыыннаах ыраахтыанан 693 тонна эт, 1697 тонна үүт атыыламмыта. Тохсус пятилетка бастакы сылыгар сүөһү интенсивтэн ыллыыахтаах бородууксуйа быдаана эмиэ быдаччаанан аһара толоруллуоҕута. Совхоз наһаан иҥэр сылга үүтү уонна эти государствоҕа туттарар сорудахтарын кыайыылаахтык толорор кыахтаах.

Ити көрдөрүүлэр — совхоз коллектива бүттүүн дьаһалдаах үлэлээн ситиһиилэ[illegible] биһиги фермаларбытыгар сүөһү интенсивтэн дьыгынаах маастардара, тыа хаһаайыстыбатын производствотын новатордара үүйэн тарыстылар. Үлэҕэ коммунистическай сыҥыаннаһыы бастыҥ холобурун совхоз Кириэс-Халдьаайы уонна Саҥыла отделениелэрин ыанныыксыттара, Маҥа-Алдан отделениетын сүөһүнү мэччитэн уотар бостууктара, сылгыһыттара уонна Томпо табаһыттара көрдөрөллөр. Производство бастыҥнарын ситиһиилэрэ сыаналаах опыт буоларын биһиги чорботон баланнаабыт кинилэр ылар үрдүк кирбиилэрэ эссе да туһаныллар ньыматтар баалларын туһунан этэллэр. Онон биһиги иэспитинэн уонна эбээһинэспитинэн бастыҥнар ситиһиилэрин киэҥник тарҕатыы буолар. Коммунистическай партия уонна Советскай правительство тыа сирин үлэһиттэрин түһүгэр аҕалыы ыһаммыыларыгар практическай дьыкланан эпиэттиэх тустаахтыт.

Общественнай сүөһү интиитэ биэрэр кэдьүүһүн салгыы үрдэтиигэ ССКП XXIV съезтин историческай Уураахын олохха киллэрэн уонна ССР Союзтара тэриллибитэ 50 сыла туолуутун дьоһуннаахтык көрсөр иһин Советскай Союз Героя Ф. Охлопков аатынан совхоз коллектива, биһиги, 1972—73 сыллардаҕы кыстыгы бастыҥ тэрээһиннээхтик атаарарга бэйэбитигэр маннык эбээһэлистибэни ылынабыт:

—кыстык аҕыс ыйын устатыгар ыанар хас биирдии ынахтан 920 килограмм үүтү ыахпыт;

—кыстатыллар 1140 ыччат сүөһү кыстык хас биирдии хонугун ахсын 400 грамм ыйаанын эбэн, сыл тахсыыларыгар биирдии бэйэлэрэ 96 килограмм телеһүйэлэрин ситиһиэхпит. Оттон аҕыс ыйыгар диэри спастаах ньиэйдэр хонук ахсын 700 грамма тиийэ эбиллиэхтэрэ;

—кыстык кэмигэр төрөөбүт ынахтар уонна бургуҥастар кэмнэрин аһарбакка сантарыллыллыара тэриллиэҕэ;

—былаанны таһынан 100 тоннаттан итэҕэһэ суох ынах сүөһүнү кыстатыахпыт. Кыстык кэмигэр күһаҥан көрүүттэн-хараныттан биир да сүөһү туһата суох өлбөтүн ситиһиэхпит;

—үүт хаачыстыбатын салгыы үрдэтиэхпит, жирноһа 4.12 бырыһыаннаах тиийэ көтөҕүлэриэн, товарноһа 90 бырыһыаннаах тириэрдиллэриэн ситиһиэхпит. Государствоҕа быйыл ынах сүөһү 92 бырыһыаннан, таба 94 бырыһыаннан итэҕэһэ суоҕа үрдүү уонна өрт-уойуулаах тутуллаахтарын хааччыйыахтаахпыт. Ол иһин сүөһүнү государствоҕа туттарыах иннинэ күүстээх аһылыкка туруорабыт.

—быйыл күһүн сылгы иһин үөнүн эрдэ түһэрэн, хастарыы маршрутун сыыстаҕа суох онорон, онуоҕа чуолкайдык тутуһан сылгы этэнэ кыстыырын ситиһиэхпит.

БУ ЫЛЫНАР ЭБЭҺЭЭТЭЛИСТИБЭБИТИН ТОЛОРОР ИҺИН ЧОПЧУ ДЬАҺАЛЛАРЫ ОЛОХТУОХПУТ:

—ыанар ынахтарга 1,52 центнер буһумтуо протеиннаах 11,68 центнер аһылык единицатын, бороскуларга 0,74 центнер буһумтуо протеиннаах 7,21 центнер аһылык единицатын ыыталыыбыт. Аһылык итинник кэмэйин олохтуурга дорохой уонна сүмэһиннээх аһылык тиийбэтин лабыктаны, талах, мутукча эмэхтэтин, күөл балыгын эбин, соргутуоҥкалаан ситэрэбит. Бу үлэҕэ маассабай субъектэлэр куруутун тэриллиэхтэрэ уонна эбин аһылыты бэлэмнии бастайаннай саастаах 4 механизированнай звенону кыһыны эргиччи үлэлэтиэхпит. Отделение ахсын гидропонный ньымаҥнан күөх маассаны үүнэрэр пууну аһабыт, эбин аһылыты туһсаран, көннөрөн баран туһанабыт;

—зооветеринарнай быраабылалары чуолкайдык тутуһабыт. Санитарнай көрдөбүлгэ толору эпиэттиир гына сүөһү тутуулларын чэбдиктик тутабыт. Сүөһүнү күүгэ үстэ аһатабыт. Аһылык барыы көрүнүн ороскуоттааһынна кытаанах режимнаах олохтуубут;

—ферма үлэһиттэрэ экономическай үөрэхтээһиннэн барыы хабыллаллар. Зооветеринарнай куруһуоктарга сүөһү ыалдьытын 1 уонна II кылаастаах маастарларын бэлэмнииллиэхтэр;

—хотоннорго эбии аһылыгы туһаҕар уонна наада буоларынан уугуна иһитиннэхтэмэ, толору тиийэр гына бэлэмнэбит, сүөһүнү ыччат сүөһүгэ 5—6 төгүл биостимуляторы туттуохпут;

—ыччат сүөһүнү толоһуттуурга раздойу тэрийиигэ бастыҥ опыты, наука ситиһиилэрин олохтуохпут;

—сүөһүнү механическай уулаттыыны толорор олохтоох, атын да дьаһалларын ылан, илии үлэтин чэпчэтиэхпит. Бородууксуйа себестоимоһын намтатыахпыт. Совхоз 800 ыанар ынаҕа массыынаҥнан ыаныыда. Ноһуому — ыраастаабыны механизациялыыр эбии дьаһалларын ылыахпыт.

Биһиги бу ылыллар эбээһэлистибэбитин толоруулуу ахсаабыкка хонтуруолуохпут. Отделениелар, фермалар уонна биригэдиэлэр үлэһиттэр иккиэн ардыларыгар социалистическай куоталаһыы түмүктэрэ коллективтэр мунньахтарыгар сөпсөрсөтөр дьаҥнаан иһиэхтэр.

КҮҮДҮ ТАБААРЫСТАР! Итиннэ үрдэтиллибит эбээһэлистибэни бэйэбитигэр ылынан турабыт, биһиги республика барыы колхозтаахтарын, совхозтар барыы рабочайдарын, специалистарын уонна сэлууспалаахтарын, инженернэй-техническэй үлэһиттэрин социалистическай куоталаһыыта ыҥырабыт. Сүөһү быйылгы ыарахан кыстыгын бастыҥ тэрээһиннээхтик атаарарга биһиги совхозпут бачыыма сир ахсын киэҥник өйөөҕүн диэн эрэнэбит.

(Ыҥырыы совхоз барыы коллективтарыгар дьуулаан ыытыллыбыт уонна дирекция, партком, рабочай-колбөҺуктаах мунньахтарыгар бигэргэтиллибит).

ССКП ОБКОМУГАР

Томпо оройуонун Герой Охлопков аатынан совхоҺун рабочайдара, специалистара, инженернэй-техническэй үлэһиттэрэ сүөһү кыстыгын бастыҥ тэрээһиннээхтик атаарарга ылыммыт эбээһэлистибэлэрин уонна республика барыы хаһаайыстыбаларын ыҥырыыларын ССКП обкомун бюрота биһиирэн туран бу хайаллаах бачыымы республика барыы хаһаайыстыбаларыгар киэҥник өйүүллэриигэр ССКП райкомнарын, горкомнарын, райгорисполкомнары, тыа хаһаайыстыбатын министерствотын уонна профсоюз обкомун эбээһинэстээтэ. Сүөһү кыстыгын бастыҥык тэрийиигэ сүөсүһүттэр социалистическай куоталаһыылара киэҥник тэнитиллиэх тустаах.

Учугэй шэпим

Сыл үһүс кыбартаалын түмүгүнэн Карл Маркс аатынан колхоз (бырабыыданыа председателэ таб. Лыткин В. С.) сүөһүнү интиитэ уонна киинэтэн ыаллар бородууксуйаны дьалэтиитэ үчүгэй түмүктэрдээх. Ол курдук үүт валовой мамыгар уонна государствоны быыта ахсаанна, ыанар ынах быдаанын толоруутта, ньиэйдэр ыыстыра, ыанары сөптөрыыта өрөйуон барыы хаһаайыстыбаларыттан үрдүк көрдөрүүнү ситиһэн иҥэр. Оттон эти государствоҕа атыылаһыы быдаанын 101 бырыһыан толорон, Ленин аатынан колхоз, совхоз күрдүк бөдөҥ хаһаайыстыбалара кэнниттэр хаалларда. Ити түмүгэр сыл үһүс кыбартаалыгар өрөйуон хаһаайыстыбаларын социалистическай куоталаһыыларыгар үһүс миэстэни ылла.

Маннык көрдөрүү кэбилейдээх сылга сүөһү интиитин үлэһиттэрин үрдүк күүрүүлээх үлэлэрин, колхоз бырабыыданыата, партийнай тэрилтэтэ тэрээһин үлэни туһсарбыттарын түмүгэр ситиһиллиэ.

БИҺИГИ КОРР.

Колхозка—41 сыл

Е. И. Михайлов оскуолаҕа 1931 сылтан колхозтаах. Ити эттэхха дэбэх. Киэн бу тухары колхоз производствотыттан илиитин аралбат. Сүтэ, хотуур, атырдьах, баҺымнаах, күрдьэх уктарыттан чэрдийбит илиилэрэ кырдьаҕас быйыл 68 саастаах. Оҕонньор атын үлэни тоҕутаҕайыта туһан кыайа-хоото туппат буолан баран, сүрэҕин бидэчыгын ыччат сүөһүнү көрүү-истиигэ эдэрдэри көрүлээн үлэлээбитэ. Киниэхэ үлэ араас мыйыдыларыгар, байэтин үгүс сылдаах баай опытыгар үөрэнэллэр.

Билигин Егор Николаевич Михайлов тоҕо да пенсиянан олорор, колхоҺутар нуоҺа кыайар үлэтигэр кыттар. Бу кырдьаҕас — Эрилик Эристиин аатынан колхоз Хадаарааҥы бригэдэтин колхозтаара.

Н. ФЕДОРОВ.

ИИТЭР-ӨЙДӨТӨР ҮЛЭҔЭ—УҺУЛУЧЧУ БОЛҔОМТОНУ

Бырыа Маркс аатынан колхоз партийнай тэриллэтин учуотуттар 29 коммунист турар. Итиннэ бу мунньахха 26 киһи кэлэр, оттон 3 коммунист мунньах бүүлэрин бэлэр эрдэлэр, билиҥэ бириҥнэнэн хаалбыттар.

Уонсай партийнай мунньахха дьоҕуннаах боппуруос—партийнай докуҥуоннары уларытыы уонна онуоха бэлэмнээн сорудаҕын туһунан боппуруос көрүллүбүтэ. Дакылаатчыт партийнай тэриллэ секретаря Д. Ф. Баранов партийнай докуҥуоннары уларытыы бараадаҕын уонна итиннэ бэлэмнээн сорудаҕын туоҕуттан сиҥиэн кэпсээтэ. Кини итиннэ таҥа хас биирдии коммунист производствоҕа, общественнай үлэҕэ, партийнай сорудахтары толоруурга кыттыытын кэнэгиэк сырдатта итиннэ сорох коммунистар „майгыларыгар-сигилиэрдэригэр сөптөөх критическай бэлиитэҕэйиннэри онгордо.

Быйылгы юбилейдаах сылга ылыллыбыт обязательствалаах бэлэри толоруурга партийнай тэриллэ бюрота үгүс тэрийиэ үлэни ыытыт. Ол түмүгэр ороҕуон хаһаайыстыбаларын социалистическай куоталаһыылларыгар иҥкис кыбартаал түмүгүнэн колхоз бастаан ороҕуон көҥөрүлэ сылдьар Кыһыл знаменэ ылары ситиспит. Маныаха производствоҕа үлэлиир коммунистар оруоллара, кинилэр ситиһиилэрэ уонна сабыдыаллара быһаарар суоталаммыт. Колхоз сүөһү питиитигэр, киниттэн ылыллар бородуукуһуйаны үрдэтиигэ кыратта суох ситиһиилэрдээх.

Дакылаатчыт үөнгэ кэпсэтиһиитэ тыл этэччилэр интэрнэйдэтэр, массабай-политическай үлэҕэ баар итэҕэстэри туоратыыга сүрүн болҕомтолоруун туһунан ылар. Аспыт сылларыгар экономическай үөрэх күрүөуоҕэй үлэтин түмүктээбэтэх, маныаха коммунист Г. Ф. Егоров пропагандыйынан аналын баран эпидемиологическай суох сыҥаастыбыт. Бу быыс партийнай үөрэх эмиэ кэтэх тэрээһиннэхтик сыдьаммыт. Кини бөҕүөлэкэ тэриллибит күрүөуоҕ быстакы занятиелэрэ 22 истээччиттэн 12-лэрэ эрэ кэлбит.

Толоор бириҥэдэтиэр коммунистар олус аҕыйахтыт, хордуоһут эрэ, бары кыра үөрэх тэриллибит. Биһиэхэ политическай үөрэх күрүөуоҕа тэриллибэт, агитационнай-массабай, интэр-өйдөтөр үлэ молтохтук ыытылар,—диир ССКП чилиэнэ А. Т. Аммосова. Бу бириҥэлэрэ партийнай группа салайаччыларынан М. Д. Пестриков аналын баран үлэни ыытыахтах. Коммунист Г. Ф. Егоров бу бириҥэлэрэ сайыннарыыҕа сөптөөх болҕомто уруллубатын, эмиэ үлэлиит тийбэтин туоларыгар критическай этиини оҥордо.

Сорох коммунистар партийнай сорудахтары толоруурга активнайдык кыттыбаттара критиковаан тардылынна. Администрация үлэтин хонтуруоллаһыныгар партийнай комиссиялар тэриллибэттэр. Оннооҕор капитальнай тутуулары быыстаммыт үбү тэбэ туһаныыны хонтуруоллаһыныгар комиссия председателэ Г. Т. Прокофьев, техническай тэбэ туһаныыҕа комиссия председателэ Н. Н. Решетников бэлэм да боппуруоһу көрөн кэпсэтиигэ киллэрбэтахтар. Коммунистар бастаан ыйэр оруоллаларын, активнастарын үрдэтиигэ партбюро үлэни сөтөтэ суох ыыппыт. Алта коммунистар хаҥыык да партийнай сорудахтара суохтар. Коммунистар партийнай кордобулу туруоруу ситэтэ суох түмүгэр үлэҕэ эпидемиологическай суох сыҥаастыбыт арыгыстыаһын чахчылара эмиэ баалдар.

Коммунистар партийнай докуҥуоннары уларытыы хас биирдии коммунист олоҕор суолтатын политическай суоталаах событиэ буоларын тоҕоостоох бэлиитэтэлэр. Мунньах партийнай докуҥуоннары уларытыыҕа бэлэмнээнин дьаһалларын бэлиитэтэн уураах ыытына.

А. ТУРАНТАЕВ.

Ирдэбили күүһүрдүөххэ

ХАЙАХСЫТ. Аҕыйах хонуктааҕыта маҥнайгы сүүһүх партийнай тэриллэ уонсай мунньахтар **«Партийнай докуҥуоннары уларытыынан сибээстээн партийнай тэриллэ соруктарын туһунан»** боппуруос көрүллүннэ.

Дакылаатчыт—партийнай тэриллэ секретаря таҥ. **Алексеев А. Д.** уонна кэпсэтиигэ кыттыбыт коммунистар үлэҕэ баар итэҕэстэргэ, бөтүтүүлэргэ уонна биирдиилээн коммунистар туспаах үлэлэриттэр, партийнай сорудахтары толоруурга катымахтык сыҥаанаһаллара киэн критиковаан тардылынна.

Дьиксиниидээх баллаҕыанньа борооску турбуттар үөскээтэ. Быстыбыкка киириэхтэн бөтөх ҥуну сылытар обохтор үлэлээбэккэ туралларын. Бэл сорох хотоннор хара сыбахтэра да бүтэриллэ иликтэр. Сайын ньиргэй иэннит коммунистар Ксенофонтов А. М., Софронов Т. А., колхозтааҕы Кондратьев И. И. бу эпидемиологическай үлэҕэ сиэрэ суох кэтэмэхтик сыҥаанаспыттара сэмэҕэ тардылынна.

От хомуура үрдүк тэтимнээх тыкка киирэн баран хайыы-үйдэ 5 борооску эллэ. Баллаҕын да куһаҕан турукталах борооску ахсаана элбэх. Ол үрдүнэн күн бүтүүгэр диэри сөптөөх эбии айылык тэриллэ илик. Быстыбыкка киириэхтэн бөтөх ҥуну сылытар обохтор үлэлээбэккэ туралларын. Бэл сорох хотоннор хара сыбахтэра да бүтэриллэ иликтэр. Сайын ньиргэй иэннит коммунистар Ксенофонтов А. М., Софронов Т. А., колхозтааҕы Кондратьев И. И. бу эпидемиологическай үлэҕэ сиэрэ суох кэтэмэхтик сыҥаанаспыттара сэмэҕэ тардылынна.

Дьиксиниидээх баллаҕыанньа борооску турбуттар үөскээтэ

ССРС 50 сылын көрсө

Тулхадыйбат бырааттыы кэргэнгэ

Туркменскай Советскай Социалистическай Республика

● САРСЫН ТӨРУТТЭММИТЭ 48 СЫЛЫН ТУОЛАР ●

Улуу Октябрь турнаан норуотун сангалыы сайыннарда, киниэхэ наукаҕа уонна дьоҥҥо суолу аста. Нуучча норуотун уонна ССРС атын норуоттарын бырааттыы комолорунэн ыраахтааҕыларын Россия бинэ саанай хаалыылаах кырыы сирэ бу ыраай үрдүн сайдыылаах промышленностаах, эйбэх салаалаах тыа хаҥаайыстыбалаах, бастыҥ наукалаах уонна культуралаах социалистическай республикаҕа кубулуйда.

Туркменскай ССР—бу нефть, газ уонна химия, хлопок уонна каракуль, солко уонна фрукталар кыраайдара, үҥулуччу кыраҥыабай кэбүөрдэри айар маастардар үлэлиир кыраайдара.

Барыа советскай дьон курдук, Туркменистан үлэһиттэрэ сэрсыгны күн диэки эрэлээхтик көрөлөр. Киниэхэ тугу сигислиттэрэ барыта Коммунистическай партия, кини ленинскэй Киин Комитетын салаталарынан олохха киирдэ.

Республикаҕа ССРС төрүттэммитэ 50 сылын достойнайдык көрсөр иҥин, пятилетка иккис сылын сорудахтарын болдьоҕун иннинэ толорор иҥин күрэхтэһии кизэҥник тэнийдэ. Туркмения үлэһиттэрэ ССКП XXIV съезтин быһаарыыларын олохха киллэриигэ барыы күүстэрин ууруллар.

Туркменскай ССР столицата Ашхабад. Карл Маркс аатынан паркка. Инники былаанча—«Каракумстрой» управление саҥа сатыы жилдьэмэнэх дьиэтэ.

Сыыппаралар уонна чахчылар

Туркменскай ССР 488,1 тыһыынча квадратнай километр иэнэлээх сири ылар. Бу дьыл тохсунньу 1 күүгэр 2 милуйүөн 288 тыһыынча киһи нэһиилэннэлээбэт.

✦

Советскай Туркменистаҥа промышленнай производство каэмэйэ 1913 сылааҕар 50. сэрии иннинэ 1940 сылааҕар 7 кэриҥэ төгүл үүнэ.

✦

Республика ыҥыатыа гиэрии иэнэ 1913 сылааҕар 2, тыа хаҥаайыстыбатын бородуукэйэтин оҕолуу 5, ол иҥэр хлопокка 14-тэ өрүү төгүл улаатыннылар.

✦

Советскай Туркменистаҥа кэлимсэ электрификациялаһын эдэхха киирдэ. Электричестволы барыы колхоздар уонна совхозтар ылаалар.

✦

1971 сылга гаҥы хостоох 1965 сылааҕар республикаҕа 14,6 төгүл улаатта.

✦

Билигин республикаҕа 1648 уоҥсай үөрэх өскуолалара, 33 профессиональнай-техническэй училищелар, 28 аналлаах орто үөрэх ыскыыпыналара, 5 вуздар баалар.

✦

Советскай Туркменистан культуратын сайдыытыа чаҕылхай туоһутунан национальнай Наукалар академиялара баара буолар. Кини 20-тэн тахса арааҥ научнай-чинчийэр институттара, эйбэх лабораториялара, опытнай станциялара хаҥыыр. Барыта республика 60 научнай-чинчийэр институттардаах уонна научнай учреждениелэрдээх.

Марыйскайдаабы ыҥыыр кыраасканалыыр фабриканы комсомолка Гозел Нурмамедова үлэлэйэ-олоҥ сылсан орто. Ол кэнэ кини туйгун ыҥыырдаах буолар. Дьүөгэлэрэ Гозелга мунньахтыыллаахтык сиэдэрэйдиэллэр. Кини бэлэмнэнэн дьиэ аҥара толороруттан дьоҥҥо ыалдьар хаачыстыбаҕа эрдэ туйгун иҥин эрэ буолбакка. Киниэхэ Гозел—хаҥин да наадыйар сүбэни биэрэрэ, дьиэлэнэн кэмнэлэриэ балаҕан ыччат ыҥыырдаах.

Нефть уонна газ индустрията

Нефтяной уонна газовай индустрия—Туркменскай ССР экономикатыгар бинэ баҕалыыр салаа. Кини бырааттыы республикалар бастаанныы кыттыылларынан, эмиэ комолорунэн дьоҕуннуук сайдар.

Советскай былаас, Туркменистан ССР Союзтарын составыгар киириитэ эрдэ нефть промышленноҕа үөскэһиннэ сабаланарыгар кыаҕы биэрбиттэрэ. Туркменнэргэ бастакыларынан көмөлөөрө улуу нуучча норуота уонна Закавказье норуоттара кэлиэлэрин уоммуттара. Баку уонна Грозный нефтяниктарын кыттыыларынан маҥнайгы разведкалыыр итиэннэ туһаныллар скважиналар буурдаммыттара. Кэлигни 10 сылга «хара көмүһүн» хостоохун сыллааҕы үүнүүтэ ортотунан милуйүөн тоннаттан ордукка тэҥнэстэ.

Ахсыс пятилетка сабаланыытыгар төрүттэммит газ индустрията— Туркменскай ССР промышленнай производствотын дьоҕуннаах, үрдүкү сайдар салаалаттан биирдэстэрэ. Күннэтэ Каракум аннытан 50 милуйүөнтэн тахса кубометр күөх оттук ылыллар. Орто Азия—Кинэ магистральнай газопроводунан айылҕа таһа Москваҕа уонна дойду Европатаабы өттүн атын бадаҥ промышленнай ыраахтааҕыларыгар бэриллэр.

Мургабскайдаабы оннооҕор территориятыгар Орто Азияҕа баай газ үөскээбит сирэ Шатлык арылынна. Киниэхэ балтараа триллион кубометртан тахса газ баара биллэр.

Олох өрүһэ, доҕордоһуу өрүһэ

Аму-Дарьяттан Копет-Даг хаҥаларыгар иннинэ айыллыбыт улуу өрүс—860 километртан тахса уһуннаах В. И. Ленин аатынан Каракумнаары ханаала уутуҥ сууруттэрэ. Хаҥаал 200 тыһыынча гектар хаҥаларыгыта эрэ кумах куйаар сирдэрэ сиэгирдэр. Кини кытылларын уутун сэбиэк хонуулара, байлаҥнаах балаҕыналар назаһийаллар. Каракумнааҕы ханаалы тутуу ааҕыллар. Тохсус пятилетка бүтэнитэр кини республика арааҥ өттүгэр 250 километр уһатыллыа. Орто Азияҕа ирригационнай үлэлэрэ үбү көрүү туһугар 1918 сыл ыам ыйын 17 күнүнээҕи ленинскэй декрет Туркменистаҥа уу хаҥаайыстыбатын интенсивнайдык тутуута сабаланыыны уурбута. Кумах куйаартан саҥатан-саҥа сирдэр биллэнэн барбыттара.

Оттон 1954 сылааҕыттан Каракумга историяҕа биллибэтэх тутуу тэнийбитэ. Аму-Дарья уутун кумахха эйбэх сүүһүнэн километр сиргэ сууруттэрэ сорус турбута. Каракуму штурмалаа-ныыбай кэбүөрдэри айар маастардар үлэлиир кыраайдара.

Бары советскай дьон курдук, Туркменистан үлэһиттэрэ сэрсыгны күн диэки эрэлээхтик көрөлөр. Киниэхэ тугу сигислиттэрэ барыта Коммунистическай партия, кини ленинскэй Киин Комитетын салаталарынан олохха киирдэ.

Республикаҕа ССРС төрүттэммитэ 50 сылын достойнайдык көрсөр иҥин, пятилетка иккис сылын сорудахтарын болдьоҕун иннинэ толорор иҥин күрэхтэһии кизэҥник тэнийдэ. Туркмения үлэһиттэрэ ССКП XXIV съезтин быһаарыыларын олохха киллэриигэ барыы күүстэрин ууруллар.

ТУРКМЕНИЯ ХЛОПОГА

Советскай былаас бастакы сылларыттан Туркмениядаа хлопоты үүнэрэргэ улахан болҕомто ууруллар. Советскай селекционердар бу көмүскэ тэҥнээх хлопок бастыҥ сортарын үөскэтэллэр, ол иҥэр уонна хаачыстыбатын өттүнэн аҥ дойдуга биһиги иннинэ таҕыстыбыт.

Аастыт сылга республикаҕа 401 тыһыынча гектар ыһыы сириттэн 920 тыһыынча тоннаттан тахса хлопчатник хомуллубута. Билигин 1974 сылга, республика уонна Туркменистан компартиятын 50 сылларын болҥоотэһиннэ, Ийэ дойдуга 1 милуйүөн тонна хлопоты биэрэргэ үлэ тэнитиллэр.

Үлэ онгоруллуотун үрдэтиигэ, хлопок себестоимоһын намтатыыга, 1 милуйүөн тонна хлопок иҥин охсуһуугга улахан суолтаны кэлимсэ механизациялаһын ылар. Туркмения хлопокпаах хонуулларыгар сүрүн үлэлэр механизацияланнылар. Сылтан-сыл сырец-хлопоты массыынанан хомуйуу кэҥэйэ улаатар.

Туркменскай ССР-га хлопок плантациялара кэҥиллэр.

Марийскай уобалаас «Гудженко совхозун механизаторлара хлопоты массабайдык хомуйуулуу мыстыллар. Хлопоты хомуйааччылар тоҕуруу Улуу Октябрь 55 сылын тролдуттэрэ бүгүүрдэрэ тоннаны дойдуга 8200 тонна сырдык биэрэргэ бэлэмнэнэллэллэр.

СНИМОККА: хлопоты хомуйуу.

Каршинскай истэпи 900 тыһыынча гектар кыраайы сирдэри сиэбит Аму-Дарьяттан ылбыт жэнэ уутун мунньахтара. Ташкановскайдаабы 106 километр үһүннээх сиэгирдэр заводскай трассатыгар гидростроителлэр начаайдыыр станциялара уонна биэрэр пересаттары монтажтаабыны ыыталлар.

СНИМОККА: кылаас мунньах (хайдыбыт уота)—2-с цехтаах начальника Анатолий Керпос, ТМУ-7 кылаабинэй инженера Леонид Янин, ТМУ-7 начальника Павел Пак, монтажник Хамза Гилфанов уонна автоколонна начальника Джамалиддин Хамназаров иккис начаайдыыр станциялаа.

Бу баҕаҥа ССТА матырыйаалларынан бэлэмнэнэ.

Культура киинэ ыҥырар

Культура дьиэлэрин үлэлэрин республикаталаҕы көрүүгэ оройуоннаҕы Культура дьиэтэ иккис миэстэҕэ тиксэн, Саха АССР Культуратын министерствотын Бочуотунай грамотатынан наҕараадаланна. Бу бийиги үлэбитин үрдүктүк сыанналаһын мэктиэтэ. Коллектив фольклор фестиваллын, юбилейнай ыыстыктары ситиһиилээхтик этэрбыта, оттоойун сезонунтан хойуутаҕы отуулларга агитбригаданы тэрийэн лекция аахтарбыта, бэсиэдэ оҥорторбута, концерт туруорторбута, народнай театр артистарын күүһүнэн гастролларбыны тэрийбэтэ, араас тематическай уонна көрсүбүү бэчэрдэрин аҕалбыта. Итиннэ барыы холбоһон ситиһии тэрүтүнэн буолбуттара чахчы.

Ол эрээри Культура дьиэтин үлэтитэр-хамнаһыгар итэҕэстэрбыһыалыстар суох буолбатахтар диэрэ тиийэбит. Аастыт сылга кулуун иһинэн методическай кабинет үлэлээбэтэҕэ. Үнкүү уонна-хор куруппуоктара ыччаты киэҥник тардыбатахтара. Народнай театрга эбии саҥа күүһү ыыйан түмүллүбэтэҕэ. Үлэ, сарсын иэдэйиилэрин кытта көрсүһүү биэчэрдэрэ тэриллиэхтээбэт буолуох олох даҕаны умнуурга хаалбыттара.

Бу кыайыылар итэҕэстэрэ туоратыы—Культура дьиэтин барыы үлэһиттэрин соруктара. Ол эрээри маанытык быйыл үлэ олус хойуутаан саҕаланна. Онуоха сүрүн бириҥчиниэхэн кадр суова буолда. Бу күннэргэ үлэһиттэри саҥа түмэ сатыыбыт. Бэрт кэнникэ методистанныбыт, баанистанныбыт. Ол курдук Н. Никитина методиһынан, музыкальнай оскуола учуутала Г. Редченко баанньынан аналыылар. Балетмейстер И. Барашков быйыл иккис сылын үлэлиэҕэ. Кини балайда эпытырда, онон адаҕ ыччаттар үнкүү куруппуоктар кадаҥ активнайдык кытталларыгар ыҥырабыт. Кулуун иһиннэн оҥуулуур-дьүһүннүүр искусство куруппуота үлэлиэҕэ. Кинини художник С. Семенов салайар.

Народнай театр бэйэтин көрөөчүлэриттэр иэдэс киниэ суова диэн эрэнньэриэхэ иннада. Билигин саҥа пьесланы бэлэмниир. Театр аастыт сезонуна И. Гоголев «Иаара суох» диэн комедиятын, И. Коракин «Хаттах чолбон» диэн инсценировкатын уонна хас да кыракый сценкалары туруорбута. Быйыл дьаныы ити тэтиммитин ыйыктыбат саналаахпыт. Онуоха артистар быһаарар оруолаахтар, ол иһин хас биирдии талаанналах, бэлэлэх кинэхэ биһиги күннэтэ иннадыйабыт. Оройуон кинини олохтоохторо аастыт оттугэр өйбиити театрбыт үлэтитэр активнайдык кыттыларыгар быйыл дадаҕы өйүүлэриэхтэр. Театрбыт дьиэтин ирдэтэ норуот бэйэтин театра, онон кини общественнай комитетэр тирэҕирэр.

Билигин ССРС тэриллибитэ 50 сылын чиэһигэр кыттыылар туруорар самодеятельность иккис туруорар баланнаан сорута турар. Ол үрдүнэн бийиги Культуробыт дьиэтэ бачаалыгна диэри хойу салайар хэрмэйстера суох олорор. Онно сигэнэн уонсай үлэлиэхэмнаһы дьаалатыннан уһуннарыччыахха, - тоҕо кыаллаллыннан кыахтары түмэ, үлэни тэрийэ сатыахха наада. Кулуун иһиннэн тэриллэн үлэлиэр куруппуоктарга иэйиилээннэх кинэг аранжиттан тардыахха. Онуоха оройуон кинилиэҕэ тэриллэлэр администрациялара, партийнай, профсоюзнай, комсомольскай тэриллэлэрэ комоку оҥоруохтара диэн эрэнэбит.

И. НАНДИНСКАЙ.

Ульяновскай уобалаһа. Вешкаймскай оройуон Ромашкиэй аатынан колхозтар көмөрэхтээччи-художник саҥа бөҕөлөөх өйөрө буолла.

Сиэмкэнэ: колхоз художниктара Матвей Любин.

(ССТА фотохрониката).

1973 сылга «Хотугу сулус» тугу бэчээттиэй?

Бу күннэргэ «Хотугу сулус» сурунаалга кэлэр сылга сурутуу саҕаланан бара турар. 1973 сылга сурунаал тугу бэчээттиэхтэрин аҕаалчылар билиэхтэрин бараралара чахчы.

1973 сылга, сэн урукку сылларгы курдук, сурунаалга проза жанра баһылыыр-кэҥнүүр миэстэлиэ ыллыаҕа, сурунаал маннайгы нүөмэриттэн Семен Никифоров «Саллаат хараҕынан» диэн сэһэнэ бэчээттэниэҕэ. Сэһэргэ Аҥа дойду Улуу сэриитин тыаҕа күннэрэ уонна эйэлээх кэм баастыы сыллара кэрдерулаллар. Сэһэн сүрүн геройдара—араас советскай онуктар представителлэрэ. Кинилэр барыы бинир кэргэннии түмсэн, өйгэйдээх остоолуу ураты охсуһаллар. Итинник тэҥэ сурунаалга Иван Никифоров «Кэмүс улуускэнитэр», Петр Анкумов «Окко туспут отоҕуум», Прокопий Степанов «Күннээх кытыл» диэн сэһэннэрэ тахсыахтара. Сүрүйаачылар Николай Якутский, Иван Бочкарев, эдэр автор Иван Оковешников редакция көрүүтүгэр бэйэлэрин бодоҥ проблемаческай айымыыларын киллэрдилэр. Сурунаалга Софрон Данилов, Николай Габышев, Николай Заболоцкай, Валентина Гаврильева, Василий Протодьяконов, Иван Егоров, Андрей Кривогащкин, Иван Нуолур, о. д. а. кэпсээннэрэ бэчээттэниэхтэрэ.

Сурунаал редакциятыгар бэчээт кырдьаҕас үлэһита Т. Т. Дагилев «Аастыт күннэрдэллэрэ» диэн ахтыылын кинигэтэ киирэ сытар. Кэлэр да сылга бийиги А. Г. Кулаковскай, П. А. Ойуунускай, Бэс Дьаҥаһын, Дьуоҕа Аанастыырап уо. д. а. сүрүйаачылар туһугарыттан ахтыылары таһаарыахпыт. Саха советскай литературатын төрүттэччи П. А. Ойуунускай төрөөбүтэ 80 сылын туолуутун сурунаал киэҥник бэлиитиэҕэ.

Үүнэр сылга поэттар Элэй, Күннүк Уурастыырап, Семен Данилов, Иван Гоголев, Иннокентий Эртюков, Леонид Попов, Михаил Тимофеев, Дмитрий Дьячев уо. д. а. саҥа хоһоонноро, поэмалара тахсыахтара. Эрчимэн «Этиҥ сүүтэ» диэн оҕолорго хоһоонунан сэһэнэ редакцияҕа киирдэ.

Литературнай критика уонна литературоведение сайдыытыгар улахан болҕомто уурулар. Бийиги сурунаалбытыгар аналан филологическай наука кандидата Г. Г. Окороков, Е. В. Федоров, И. З. Копырин, оҥу сэргэ И. Г. Спиридонов, Е. П. Шестаков—Эрчимэн, С. И. Жирков литературоведческай ыстатыйаларын сүрүйа сылдьаллар. Саҥа тахсар кинигэлэр рецензиялаанан иннэхтэрэ.

Сурунаалга «Литературалар доҕордоһуулара норуоттар доҕордоһуулара», «Искусство», «Спорт», «Литературнай кэпсээнистибэттэн», «Ахтыылар», «Кэрдоһүннэр, булуулар, арыйыылар» диэн уо. д. а. салаалар баар буолуохтара. Бирэ тылынан этэхха, **«Хотугу сулус» 1973 сылга аастыт сылларгаатан эсэ ордук сонун, интэриэһинэй буолаары гынуулаар.**

Кунду аҕаачылар! Бэйэбит ый ахсын тахсар сахалыы тылынан уустуран литературнай суоттааһын сурунаалгытыгар сурутаргытын умнуман! Сурунаалга сылдааны сурутуу сыаната 7 солк. 20 харчы. Сурунаал индекса 73458.

Ый аайы ыал ахсын «Хотугу сулус» сурунаал кэтэтүүлээх күнду ыалдьыт буолан тиийдин!

И. ФЕДОСЕЕВ.
«Хотугу сулус» сурунаал эппиэттиир секретаря.

Бэчээккэ сурутуу былаанын толоруохха!

Бу ый 20 күнүгэр тиийэн оройуонтан 101000 өҥнүтэр 86124 солкуобай суммалаах кадаҕ сыллааҕы периодическай бэчээккэ сурутулунна. Тиэрдиллибит былаанны толороро сибээс Дьиримнээҥи, Одьулуунаалы, Хатылыыстаҕы отделениелара атыттартан ордук үчүгэйдик үлэлэтиллэр. Сотоҕутаарыы ССКП райкомун бюротугар өҥчүоттаан баран сибээс Маралдайытааҕы отделениета 6166 солк. суммалаах сурутууну ыытан, былаанын ааспыт.

Быйыл ордук молтохтук сурутууну сибээс Киллэгиэйэри (начальник Попова И. И.), Сылгыннаары (начальник Макаров А. И.) отделениелара ааттыылар. Сылгыннааҕы отделение 5000 солк. сурутууну ыытыахтааҕыттан 3311 солк. ааҥ сурутта. Бастаан сурутууну тэннимээхтик саҕалаабыт сибээс Амыдаайы отделениета кэлин үлэтин молотоон кабыста. Ол түмүгэр кинээхэ тиэрдиллибит 6500 солк. былаантан 5170 солк. ааҥ сурутуу барда.

Кини биирдии хаҥ[illegible] ылыахха, алтыныы 20 күнү[illegible]ан турутуунан оройуон үрдүнэн «Правда» 169, «Известия» 42, «Сельская жизнь» 33, оттон оройуонтан 16 экономическай куруппуок үлэлиир эбит буоллуна, «Экономическая газета» хаһыат 30 экземпляргара эрэ сурутулуннулар.

Республика хаһыаттарыгар сурутуу эмиэ төтөлөөбүт буолбатах. «Кымын» 1989, «Социалистическая Якутия» 223 экземпляргара сурутулуннулар. «Эдэр коммунист» 1270, «Молодежь Якутии» 204 экземпляргара сурутуллубутун оройуонтан 1700-тэн тахса комсомол чилиэнэ баарыгар тэҥнии түбэн кэрдиччэ татым.

Оройуоннаҕы «Саҥа олох» хаһыакка баара-суоҕа 2204 экземпляр сурутулунна. Билигин бу хаһыат 2500 экземплярынан тахсарын эттэхха, бу олус эрдэ[illegible]ах. «Саҥа олох» хаһыаты сурутуута ордук Сылгыт нэһилиэгэр кэйүүннэр. Чураччы сельсуун биир уһуугар интернат оскуола олохтоохторо 107 экземпляргга сурунуут буоллахтарына, Сылгыннаҕы нэһилиэк үрдүнэн 111 эрэ экземпляргга суруттулар.

Сурунаалларга сурутуу хаамыта олус быстан. «Бомбинто» 19, «Партийнай жизнь» [illegible] экземпляргаа[illegible] сурутулунна. Оттон оройуонтан 47 партийнай тэриллэ баҕаран саанан кабинет. Хас да тыныынча кинигэ политуорэниэн хаһыаллар. Ол үрдүнэн «Политическое самообразование» 54, «Агитатор» 51, сахалыы тылынан тахсар «Политинформатор» 230-эрэ экземпляргаа сурутуу баар да. Кэнэ бэркэнниирэ баар: бүтүн Мутудай нэһилиэгин үрдүнэн «Политинформатора» 4 эрэ кэнэ ылан аҕыйаа.

Сотоҕутаарыыта буолан аастыы ССКП райкомун бюрото ыалаан сыл бастаатыгар сурутууну сатиннаа 1 күнүгэр диэри бүтэрэргэ сорук туруорбута. Уонна аҕалыыдыыбыт чахчылар сурутуу билигин да быстаанын, оройуонта тиэрдиллибит былаан туолбат кутталлаах этиллэр.

С. ЭВЕРСТОВ.

НАЙЫЛААҺЫЫ СОДУЛА

Бинир күн Одьулуун нэһилиэгин олохтоохторун ортотугар оскуола сабыллыбытын туһунан сурах тилийэ коппута. Хардарыта сураҕалаһыы, ыйытаалаһыы... Эпиэтэ даҕаны судургу уонна соҕотох. Аастыт сыллартан хардарыта найылаһыыга сылдьыбыт котельнай бу да сыраыыга, үгэнэн, үлэлэбэт буолбут.

Хас да сыллааҕыта интернат, оскуола, нэһилиэктээри Культура дьиэтэ бинир сиртэн итиннэ киирбиттэрэ. Ол эрээри котельнай малдьы алдьанара иннилэрэ. Итиннэ түмүгэр учууталлар да, оҕолор да тымныйан үгүстүк ыалдьыбыттара. Оттон оҥорторор, ерөмүөннэтэр туһунан бөҕөнүрүө турдаҕына, хардары-таары найылаһыы, сонноһуу тахсар буоллар. Итиннэ эмиэ түмүгэр, билигин оскуола төнө да үлэлэбитин иннин, быйыл үөрах саҥа дьыла саҕаланан эрдэҕинэ оскуола сабыллыбытыгар тиэрдэ.

Маннык найылаһыы хаһаанныы диэри саҕаланан барарын Одьулуун нэһилиэгин общественнойна туһаайыллыбыт тэриллэлэр салайаачыларыттан ыйытарга күүлэлиннэ.

А. ГРИГОРЬЕВ.

Редактор Н. П. СИДОРОВ.

Чурапчытаабы тутуу механизированнай управлениетын администрацията, партийнай, профсоюзнай тэриллэрэ маастар Ноева С. С. кини тиэтэлэр көрүнэ

НОЕВА АГРАФЕНА МИХАЙЛОВНА

уһун, марахан ыарыы кэнниттэн өлбүтүттэн бэйэлэрин дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Болтоно аҕыс кылаастаах оскуолатын интернатыгар повардар наадалар. Үлэлиэн баҕалаахтар үүнэр ый 1 күнүгэр диэри кэпсэтиһэргэтигэр.

Болтоно нэһилиэгин Совета.

Сан бирэдьиэнэ бууталаах, бас быалаах, чүкүүлээх этахчыах хара ат сүүтэ. Ким норбут, булбут лесхозка биллэрэргэтигэр. Эрэйдэнэ толоҥор.

БИЙИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—9-13-95, отделлар—9-14-95, уонсай—9-15-05.

«Саҥа олох» («Новая жизнь»)—орган Чурапчинского райкома КПСС и райсовета депутатов трудящихся Якутской АССР.

Саҥаарын № 129 Чурапчинская районная типография. с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 12 Тираж 2500.